

TOESPRAAK

by die opening van Chemie- en Administratiewe geboue aan die Potchefstroomse Universiteit vir C.H.O. deur die heer J. J. P. Op'T Hof, Sekretaris van Onderwys, Kuns en Wetenskap om 10 vm. op Saterdag, 11 Mei 1957.

Geagte mnr. die Voorsitter, Dames en Here,

Dit is vir my besonder aangenaam om hier op Potchefstroom onder u almal te verkeer. Soos u seker weet, is ek geen akademikus nie. Maar gelukkig is nóg die Regering nóg ek verantwoordelik vir die

akademiese van die universiteite, behalwe dan onregstreeks deur die in administratiewe sin vir die universiteite moontlik te maak om hul akademiese taak te vergemaklik deur finansiële ondersteuning en op sekere ander maniere. My taak as Sekretaris van Onderwys, Kuns en Wetenskap is dus in die eerste plek om my oog gedurig die horison te laat bestryk en te administreer. Omgeset synde beteken dit dat ek u steeds in u moeilikhede en probleme moet bystaan. En dit verheug my dat ek dit kan doen, veral daar ek so 'n besondere agting vir die Potchefstroomse Universiteit vir Christelike Hoër Onderwys koester. Hierdie agting spruit gedeeltelik voort uit my intieme verband met persone wat in staat was om te oordeel en 'n hoë dunk van u Universiteit gehad het. Dit was wyle mnr. J. H. Hofmeyr as Minister en prof. M. C. Botha as Sekretaris. Laasgenoemde het altyd graag hierheen gekom en op 'n goeie dag die wysheid aan my kwytgeraak dat u Potchefstromers 'n gemoedelike innige gemeenskap is. Hulle werk almal hard en weet wat hulle wil, en daarby is hulle ook besonderlik menslik en kan 'n grappie maak en dit verdra. Sedert die goeie ou dae het ons etlike opvolgers gehad van wie mnr. J. H. Viljoen, ons huidige Minister, seer seker een van die waardigste, innigste en welmenendste vriende van die universiteitswese is. As uitvoerende beampte wat ook belas is met die stoflike wel en wee van ons universiteite, voel ek my geroepe tot 'n spesiale woordjie van dank vir die omsigtelikheid, objektiwiteit en warme welwillendheid wat mnr. Viljoen steeds aan die dag lê wanneer ons universiteite ter sake is.

My koms hierheen staan in verband met vooruitgang ten opsigte van geboue: die een vir Chemie en die ander vir administrasie, wat albei natuurlik noodsaaklik is vir u behoorlike funksionering, wetenskaplik en administratief. Dit is egter so voor die hand liggend dat ek nie verder hieroor gaan uitwei nie. Dit is my maar te goed bekend hoe die universiteite in die verlede moes worstel, selfs met geldelike steun van staatsweë, om in hulle gebouebehoefte te voorsien en ek wil graag aanneem dat u Universiteit die stadium bereik het waar hy vir die huidige altans nie meer aan ruimtegebrek mank sal gaan nie. Hiermee behoort dit vir u moontlik te wees om die klem swaarder op die eintlike taak van u Universiteit te laat val, dit wil sê, die opleiding van u studente.

U Universiteit het maar klein begin as 'n kollege, en hoewel dit groter en uitgebreider geword het is dit nog klein vergeleke met etlike

van ons ander universiteite. Ek glo egter dat die kleiner omvang van u inrigting een van die vername redes is vir die kwaliteit van die werk wat hier gedoen word. Die ligging is in alle opsigte gunstig vir 'n universiteit. Dit is mooi geleë hier aan die oewer van die Mooirivier en u het as tipiese Afrikaanse inrigting 'n geskiedenis om trots op te wees, soos elke Transvaler uit die Voortrekkertyd van ons geskiedenis. Potchefstroom moes, om die waarheid te sê, die hoofstad van Transvaal gewees het, maar uit materiële oorwegings was dit toe nie moontlik nie. Die Universiteit se noue verbinding met die Gereformeerde Kerk was een van sy belangrike bronne van krag. Inderdaad sou dit selfs moontlik wees om sy invloed as inrigting vir Christelike Hoër Onderwys meer en meer te laat toeneem in 'n tyd in die wêreldgeskiedenis wanneer die godsdiens veel minder aandag geniet as wat selfs in die wetenskap vandag nodig geag word. Is dit nie 'n feit dat die siel sy hoogste konsentrasie en sy hoogste klaarheid vind oor homself en oor die wet van sy volmaking slegs in die godsdiens nie?

As ons die geskiedenis van die universiteite nagaan, word dit al gou duidelik dat die Teologie 'n vername plek ingeneem het in die opkoms en vooruitgang van universiteite. En die Teologie is nog altyd 'n wetenskap by uitnemendheid. Toe al die teologiese twiste vanaf die dertiende eeu tot in ons tyd in dit alles verandering gebring het, was dit op sigself geen bewys van die ontoereikendheid van die Teologie nie. Trouens, selfs die groot Newman het eenmaal gesê: „Religious doctrine is knowledge in as full a sense as Newton's doctrine is knowledge. University teaching without theology is simply unphilosophical. Theology has at least as good a right to claim a place there as astronomy.” Godsdienstlose hoër onderwys is maar een van die tekens van ons algemene kulturele agteruitgang in die laaste jare.

Maar om terug te keer tot Potchefstroom as Universiteit. Sy geografie leen hom nie tot die ontwikkeling van mediese en ingenieurskole nie soos byvoorbeeld Pretoria en Johannesburg nie—altans nog nie vandag nie. Dit is geen grootstadse omgewing nie en die Universiteit is dus aangewese op die basiese fakulteite van Lettere, Teologie en Natuurwetenskappe, en daarby dan seker ook Handel, Regte, en die Sosiale Wetenskappe. In Lettere en Wysbegeerte en Opvoedkunde en sommige van die Natuurwetenskappe staan u reeds ver buitekant die onmiddellike omgewing bekend, en dis seker maar 'n kwessie van tyd

wanneer, afgesien van die Teologie en die teologiese inslag, Potchefstroom op alle nie-toegepaste wetenskaplike gebiede sal uitblink.

Ook wil ek daarop wys dat in die alleroudste sin van die woord hierdie Universiteit nog steeds na aan die ideaal is, naamlik **universitas magistrorum et scholarum**, dit wil sê, 'n gemeenskap van dosente en studente wat onderling verbind is. Die woord **universitas** het natuurlik met universeel te doen en vandag nog is mense van oordeel dat 'n universiteit 'n plek is waarheen elkeen kan gaan om as't ware enigiets vanaf 'n koekie blousel tot 'n sak meel te koop. . Dit is in ons tyd veel meer waar as in die verlede. Toe was dit dissiplines soos Teologie, medisyne, en die regte wat vooraan gestaan het, terwyl dit vandag 'n bonte menigte van praktiese vakke en vakkies is wat hul plek aan die universiteit eis, soos primêre onderwysvakke, huishoudkunde, kleuter- en onderwys en so meer, en is dit soos die Amerikaner Flezner spottend daarop gewys het dat 'n mens 'n doktorsgraad kan verwerf met 'n proefskrif oor die was van skottelgoed. Ook in ons land is daar mense wat meen dat ons te ver gaan met die insluiting van praktiese tegniese vakkies in algemene wetenskaplike studies.

Hoe dit ook sy, Potchefstroom het nog die geleentheid om hom toe te lê op die taak van universeler aard. Natuurlik bring dit mee dat daar veel minder gespesialiseer word en dat algemene vorming met allerlei vakke tot sy reg kom. Vir die tegniese en toegepaste vakke word dit veelal 'n soort beroepsopleiding. Vir die medikus en ingenieur word algemene kennis van al minder betekenis as gevolg van te vroeë spesialisasie in lang en uitgerekte kursusse. Soms lyk dit of ons al meer en meer in al minder en minder spesialiseer totdat ons spesialis later dalk al meer van al minder sal weet en selfs tot die punt kom waar hy niks van alles weet nie. En dan sal hy so dom wees soos baie spesialiste wat niks anders as van hulle spesialiteit weet nie. Hulle sê ons het reeds te veel van hulle.

As ons te vroeg spesialiseer, verbeur ons die ensiklopediese kennis wat die kenmerk van die ware kultuurmens is. Maar ook nie noodwendig kennis nie, want kultuur is alreeds beskryf as dit wat oorbly as 'n mens alles wat jy aan die universiteit geleer het, vergeet het.

Omdat u Universiteit betreklik klein is en nie in 'n stad geleë is nie, bring dit vanselfsprekend mee dat byna alle studente in koshuise gehuisves word. Dit op sy beurt verseker voortdurende aanraking tussen hulle onder mekaar en met lede van die personeel, wat so be-

langrik is dat 'n mens almal sou wil dwing om in koshuise te woon. 'n Universiteitstudent in 'n private huis by sy ouers mag goedkoper wees, maar opvoedkundig verloor hy in 'n groot mate daardeur. Die opvoeding van medestudente is van die uiterste belang. Vir sommiges mag dit vreemd klink, maar dit is die ondervinding van proefnemings. Die Universiteit sal cok finansiëel daarby gebaat word.

En terwyl ons dit oor finansies het, wil ek tog by die een en ander gesigspunte van die finansies van u Universiteit stilstaan. Verskeie befaamde individue en Kommissies hier te lande en in oorsese lande het al heel wat wysheid kwytgeraak oor die finansiëring van universiteite in die algemeen. As praktikus en uitvoerende beampte het ek 'n studie van alle geskrifte op hierdie gebied gemaak. Nêrens het ek nog vermelding gevind van die faktor wat u Universiteit deurgaans gekenmerk het op finansiële gebied nie. Ek verwys hier in besonder na die offervaardigheid wat die ontwikkelingsgeskiedenis van u Universiteit so ryklik kleur. Die Potchefstroomse Universiteit se balansstaat toon dat hy in vergelyking met sy susterinrigtings die kleinste skuldelaas dra. Daarby toon sy staat van inkomste en uitgawe dat hy sy rieme na sy vel sny. En sy vel bestaan grotendeels uit klein bydraes van 'n grote leërskaar van getroue pligsbeseffers. 'n Verskynsel wat veral bewondering afdwing is dat u dosente, wat in vergelyking met hulle kollegas aan etlike van die ander universiteite nie ruim besoldig word nie, gereeld hulle offer bring in die vorm van bydraes uit hulle salaris tot die ontwikkelingsfonds van die Universiteit. Ek sou in gebreke bly as ek nie hierop verder sou voortborduur en melding sou maak van die feit dat een van u gevierde vorige Rektore, te wete wyle prof. Ferdie Postma, op een stadium toe 'n algemene salarisverhoging van universiteitspersoneel plaasgevind het, geweier het om 'n aansienlike salarisverhoging te aanvaar nie. Hy het geweier bloot net omdat hy oortuig was dat die aanvaarding van die verhoging sou beteken dat sekere dienste van die Universiteit en deur daardie dienste die kwaliteit van die opleiding van die studente sou ly. As ons hierdie filosofie of lewensbeskouing wat so kenmerkend van u Universiteit en sy studente is, in ag neem val dit nie te wonder nie dat u inrigting finansiëel seer seker op 'n grondslag berus wat enige van die doserende universiteite vir blankes kan beny. Dit is voorwaar 'n prestasie wat alleen bereik kan word deur diegene wat besiel en begeester is deur ideale wat hulle wortels diep in die leer van die grootste Meester het. Daarmee kom

ons dan weer by die teologiese grondslae wat ons as so onontbeerlik vir 'n universiteit beskou. Waarheid en godsdiens is onafskeidbaar inmekaar gevleg.

Ten besluite nog hierdie gedagte. Waar aan die struktuur van u Universiteit met soveel toegewydheid en opoffering gebou is, sou dit ondankbaar en sonde wees as die studente wat die rype vrugte daarvan pluk, nie die volle voordeel daarvan benut en met 'n idealisme besiel word wat reik na die van die bouers wat so 'n hegte grondslag vir hulle gelê het nie.

Dit is my vurige wens dat daar met die silwerlinge wat u in die vorm van hierdie nuwe geboue beskikbaar stel, deur u studente gewoeker sal word tot voordeel en eer van ons volk in besonder, die mensdom in die algemeen en die grootste Bouer van alle tye.
